

PASTABOS APIE DONELAI IO *MET* STRUKTUR

Aptardami Donelai io *Met* strukt r , paliksime nuošalyje poemos dali eil s tvarkos klausim , nes, kaip žinome, met laikus nuo *Pavasario linksmybi* iki *Žiemos r pes i* paeiliui išd st ne pats Donelaitis, o Liudvikas R za. Mus šiuo momentu domina tik tie *Met* strukt ros bruožai, kurie nepriklauso nuo svetima ranka nustatytos eil s tvarkos, ir kurie pasilikt galiojantys net ir tuo atveju, jeigu poemos tekstas b t mus pasiek s tiktai atskir , išm tyt fragment pavidale. Kitaip sakant, ieškosime pirmoje eil je ne išorinio s ryšio ir logikos, bet t vidujini minties ir formos apraišk , kuri d ka Donelai io poema veikia mus kaip išbaigta estetin visuma.

Strukt rin s analiz s tikslu, siekdami tam tikro minties aiškumo, padalinsime Donelai io *Metus* du pagrindinius aspektus, b tent: fizines-organiškas žmogaus egzistencijos apraiškas, ar s -lygas, ir socialinius, dvasinius žmoni tarpusavio santykius.

Pirmasis aspektas, kur trumpai toliau vadinsime « organišku, » apima tiesioginius gyvybinius žmogaus reikalavimus : prieglaud , r b , apsisaugojim nuo kaitros ir šal io, apsigynim nuo bado. Donelai io b rams šitie klausimai yra nepaprastai svarb s ir nuolat aštriai jau iami. Užtat jo *Metai* yra « primityvi » poema ta prasme, kad nuoga egzistencijos dilema tebestovi žmogaus d mesio centre, n ra nustumta antraeil plotm , kaipo savaiame suprantamas, jau išspr stas klausimas. Tuo atžvilgiu, sakykime, Puškino *Eugenijus Onieginas*, yra « civilizuotas » veikalas, nes ten skaitytojas aiškiai jau ia, kad poemos dramatin tampa ir mintis kyla iš dvasini konflikt ir pergyvenim , bet ne iš gyvybinio reikalo užsidirbti sau kasdienin duon .

Pagrindin ir dažniausiai Donelai io vartojama priemon šiai organiškos egzistencijos b tinybei išreikšti yra *maistas*. Jau pradant nuo pa ios gamtos, nuo pilkos lakštingalos, kuri autorius ragina :

Valgyk sau sveika, kad nori, vabal marg !
Valgyk grikvabalius, muses ir dyvin žiog !
Valgyk skruzd les ir j negimusi veisl ¹,

¹ Kr. Donelaitis, *Metai*, Spaudai paruoš J. Ambrazevi ius, iliustravo

užuominos apie maist pasitaiko beveik kiekviename poemos puslapyje ir apima vis gyvenimo eig . Iš vienos pus s, sunkus baudžiauninko vargas ir kan ia — esmin jo gyvenimo realyb — pasiekia mus, taip sakant, per jo tuš i skilv :

Juk žinai, bro lau, koktu, kad svilina saul ,
 Ir kad, prakaitui srov ms per nugar teškant,
 Jau ir blogs skilvys d l piet pradeda sk stis ;
 Rods, ir jam perlenkio reik kasdien pasitiešyt.
 Ale kuomi gal biednas b rs savo v dar linksmint,
 Kad jam plutos tik ir kežas vos pasiliko ?
 Taip vargingai jis, savo saus truput kramt s
 Ir ištrošk s jau malkelio gert užsigeidžia.
 O k gers, kad skinkio jam nei viens nepasi lo ?
 Taip jis iš b dos, pas klan kok nušok s,
 Ištisas ir didiai d saudams, vanden laka,
 Kur vabalai visoki su varl ms šokin ja;
 O štai Diksas su lazda dar muša nabag ².

Iš kitos pus s, visa muzik lio laim , visas jo gyvenimo džiaugsmas, sik nija Krizo svotbos metu, tikroje valgy mo ir g rimo orgijoje :

Štai tuojau Enskys, ištrauk s didel peil ,
 Virtas ir keptas m sas padalyt pasisi l .
 Bet, kaip ponai daro, tranšieruot nemok dams,
 Tuo su nagais, kaip b rs, lašini šmotus nusitv r
 Ir skvarbydams ant torieli sumet stukiais,
 Nes, prisirij s jau, nenuman mandagai elgtis.
 Ale sve i keli, brangvyn pluk prisisiurb ,
 Tokius taip gre nus šmotus pamatyt negal jo;
 O kiti, taip jau girti, netur dami peili
 Ir su rankomis apgniauž lašinius d ,
 Taip, kad j taukai per barzd jau nulaš jo³.

Tarp t dviej kraštutinum visos kitos žmoni situacijos, darbai ir j moral , j gyvenimo prasm , pasilieka glaudžiai sugreintinti su konkre iu, fiziniu maistu, aprašomu smulkmeniškai ir net nat ralistiškai, o ne abstrak iais terminais, tokiais, kaip « kasdien duona ».

medžio raižiniai V. K. Jonynas, Kaimas 1940, fotomechaniniu b du perspausdinta Baden-Badene 1948. Šis pastarasis leidinys ir cituojamas : 19 psl. ; *Pavasario linksmyb s* (ties pradžia).

² 60 psl. ; *Vasaros darbai* (prieš pus jant).

³ 100 psl. ; *Rudens g ryb s* (po pradžios).

« Socialinis » poemos aspektas, turi dvi pagrindines išraiškas : žmoni kasdienin s buities ir papro i aprašymus, ir lietuvi b r santykius su valdan ia svetimtau i klase — dvarininkais vokieiais ir miestel niais pranc zais, šveicarais, arba vokie iais. Jeigu pagrindin metafora išreiškianti organišk poemos aspekt buvo maistas, tai socialinis aspektas poemoje suformuluotas su *darbo* s vokos pagalba. Darbas yra svarbiausioji, visk apjungianti ir visus žmoni santykius apibr žianti socialin tikrov . Pavyzdžiui, jau nuo pat vaikyst s prasid j s socialin s žmogaus s mon s bren dimas vyksta palaipsniui besikei ian i darb eigoje :

Juk ir mes, dar ABC nemok dami iaušk t,
 Daug varg bei striok t vams savo padar m,
 Ik b gin t išmokom ir k žaist prasiman m.
 O vei! kaip kiek išminties užaugdami gavom,
 Ir darbeliai su vargeliais jau prasid jo;
 Štai tuo žirgai su l l ms niek pavirto.
 Ak, išties ! kita prova, kad, piemenio skrand
 Jau užsimov s, ožkas ir kiaules varin ji,
 Ar kad dargana su lytum pluk nugar prausia.
 Ei paskui, kad jau ak ias reik sekinti
 Ar kad margis su laukiu nenor r plin ti,
 Mislyk tikt! koku d šelei ia pasidaro ⁴.

Poemoje matoma visuomen s strukt ra irgi remiasi žmogaus pareiga dirbti. Žemiausiai stovintys individai: Slunkis, Do ys, Pel da, ir kiti panaš s, yra kartu ir didžiausi tinginiai, kai tuo tarpu pasiturin iam ir darbš iam Krizui atiduodama iš b r pus s didel pagarba. Prievaizdos, šaltyšiaus Pri kaus autoritetas taip pat remiasi darbo nustatoma s santykiais su prastais b rais iš vienos pus s, ir su vokie iais dvarininkais iš kitos. Patys tie dvarininkai pavaizduoti neigiamai ne d l j socialin s pad ties kaip tokios, bet tod l, kad jie tik naudojasi b r darbo vaisiais, patys nieko nedirbdami, neatlikdami jokios naudingos ekonomin s funkcijos. Užtat ir tautinis klausimas poemoje apsprendžiamas iš darbo perspektyvos. Vienu atžvilgiu, lietuviai sudaro žemiausi visuomen s sluogsn tod l, kad jie yra baudžiauninkai, išnaudojama žemdirbi klas , o kitu, iš dalies priešingu atžvilgiu, ir patys tie b rai nusipelno svetimtau i paniekos, kada jie tinginiauja, bodisi naudingo darbo. Štai, pavyzdžiui Donelai io pamokslas lietuvs moterims :

⁴ 29-30 psl. ; Pavasario linksmyb s (po pus s)-

O j s, moters, ar ir j s taip jau pasileidot ?
 Kam lin raut ir, kaip reik, iškaršt nesirengiat ?
 Ar ne g da jums, kad vokie i gaspadin s
 Iškarštus linus lauk jau nugabena
 Ir, besidvyvdamos didiai, j s tingin peikia ?
 Moters ! jus lietuvnink s, ar jau nesig dit,
 Ar nesig dit, kad jums vokiškos moterišk s
 Su dailiais darbais ant lauko g d padaro ?
 O kas bus, kad sas verpt ir aust prisiartins,
 O lineliai j s ant lauko bus pasilik ?
 Ak, kur dingot j s, barzdotos m s gdyn s,
 Kaip lietuvnink s dar vokiškai nesir d
 Ir dar vokiškus žodžius ištart negal jo.
 O štai dar negana, kad vokiškai dabin jas ;
 Bet jau ir pranc žiškai kalb t prasiman .
 Taipgi bezaunydamos ir darb savo pamiršta.
 O j s vyrai! kam gi nenaud li moteriški
 Ir išdyk li merg raspust nedraudžiat ?
 Ar jau norit vokie iams nuogi pasirodyt
 Ir kaip drimeliai ant šlovn esni nusig d t ?
 J s apjak liai! ar jau visai nesuprantat,
 Koki sau ir mums visiems padarysite g d ,
 Kad su buksvoms lopytoms baudžiov žergsit
 Ir mišion sudrisk bei skaroti nukaksit ? ⁵

Iš pirmo žvilgsnio, Donelai io paži ra vokietes moteris atrodo
 lyg ir dviprasmiška : lietuvs moterys pasidar netik , nes pam g-
 džiojo vokietes, bet jos b t girtinos, jei sekt vokie i moter
 pavyzdžiu. Dalyko esm , ta iau, yra tame, kad, sekdamos vokie-
 tes j darbštume, lietuvs pasidaryt labiausiai save pa ias pa-
 našios, kaip kad jos buvo senose « barzdotose » gdyn se, kai dar
 nebuvo joki vokie i . ia iškyla svarbi Donelai io mintis ; visi
 žmon s, neži rint tautybi , labiausiai vien šeim susiartina, kai
 dirba moraliniai prasming ir reikaling darb .

Organiški ir socialiniai poemos aspektai nestovi atskirai, be
 s ryšio vienas su kitu, bet nuolatos tarp sav s santykiauja ir tuo
 b du sudaro ištis estetin visum , nusakan i žmogaus pad t
 gamtoje ir visuomen je, ir iš tos pad ties iškylan i gyvenimo
 prasm . Ši ia ir pasireiškia Donelai io, kaipo menininko, o ne tik
 domiai nukalban io pamokslininko talentas. Jis jau ia, kad šalia
 to, k jis nor t kiekvienu konkre iu atveju pasakyti, meno k ri-
 nys reikalauja, kad iš vis j sudaran i min i ir vaizd santy-
 kiavimo iškilt dar kažkas naujo — naujas galvojimo ir pergyve-

⁵ 79-80 psl.; *Vasaros darbai* (pabaig).

n mo b das, pats savimi sudarantis ir nauj prasm , gilesn už kiekvien atskir ton prasm n einan i mint .

Šitokio s ryšio tarp organišk ir socialini aspekt Donelaitis atsiekia keliais b dais. Vienas iš j — tai naudoti vien aspekt išreiškian i metafor kito aspekto išvystymui. Tuo b du, sakykime, maistas kaip toks apibr žia ne tik gyvyb s išlaikym nuogos gamtos akivaizdoje, bet ir socialines, o taip pat ir tautines vertybes. Pri kaus kalba per Krizo svodb gerai iliustruoja š proces . Iš pradži Pri kus nusako savo pad t : nors jis irgi tik b ras, bet jo darbas, ir su tuo darbu susijusi socialin pad tis, suartina j ir su svetimtauiais ponais :

« Ak, » tar Pri kus, « aš » tiek met Šulcu beb dams,
Dvariškus b dus ir pon vis rabat
Pluk sit mijau, gird dama irgi ži r dama.
Andai tropijos, kad aš su gromata pono
Pas vyriaus dum i raitis nukeliauti tur jau,
Aš, kaip tarnui reik, savo prast mu nuvož s
Ir paikiai pasiklonioj s, tuo gromata rodžiau ⁶

Pon gyvenimo pažinimas leidžia Pri kui užsukti ir virtuv — jis iš dalies pas ponus « kaip ir saviškis » :

Irgi, padav s j , ty ioms atdar kukni
lindau paži r t, kokius ten šutina k snius,
N sa, paprat s jau tarp pon skiautur rodyt,
Nei koks draugas j nebijaus nei šiokio nei tokio ⁷.

Atsiminkime, kad Pri kus kalba per Krizo svotb , taigi, toje poemos vietoje, kur b rai, besistengdami kaip nors džiaugtis gyvenimu, neišpasakytai daug geria ir ryja, tuo pa iu atskleisdami ir vien iš blogiausi savo charakterio pusi (skliausteliuose galima prid ti, kad Donelaitis buvo pakankamai geras psichologas, jog suprast , kad kaip tik laim s siekdami žmon s dažnai ir parodo save visam biaurume). Iškyla klausimas : jeigu b rai tokie nepatraukl s, apsirij liai, tai ar ponai geresni ? Atsakymas ateina ne tiesioginiai, bet per pa i pon vartojamo maisto aprašym :

ia trys kukoriai duži man tuo pasirod ;
Viens nešvank lis m sin jo vanag juod ,
O kitsai, su nagais draskydama ištis zuik ,
Kirm li gyv lizdus iš v daro krapšt ;
Ale tre iasis, du biauriu ryku nusitv r s,

⁶ 105-106 psl.; *Rudens g ryb s* (prieš pus jant).

⁷ 106 psl. ; *Rudens g ryb s* (prieš pus jant).

Rupuižes baisias bli d tarškino plat ,
 Nes tas rupuižes m s ponai garbino skaudžiai.
 Taipgi beži rint man jau d šiai pikta pastojo,
 Ir aš, pro duris iššok s, vėmti prad jau.
 Taip nesvietiškai nusiv m s v l pasirodžiau,
 Bet ty iomis nesakiau, d l ko man taip pasidar .
 Žinot juk, kaip ponpalaikiai tuo juokiasi b rui,
 O mažu jie dar man ia b t muš per aus ⁸.

Abudu maisto aprašymai—ir pas Kriz ir pas pon —yra, žinoma, hiperboliški, kaip to reikalauja epin s poemos tradicija. Ta iau pats vaizd konkretumas lieka nemeluotas ir padeda skaitytojui be didelio vargo apsispr sti, kuriai socialinei grupei jis pasiliks palankus.

Kada santykiuose su dvarininkais iškyla socialinio teisingumo klausimas, Donelaitis j irgi dažnai išvysto su maisto metaforos pagalba. domus šia prasme yra dviprasmiš Do io atvejis. Do ys, per didel savo ting jim neapsir pin s maistu, yra priverstas žiemos metu šaudyti sau varnas. Su jam tipišku tinginio neatsargumu, bemedžiodamas Do ys uždega ir vis kaim . Skaitytojas tada nusistato prieš Do ir su pasitenkinimu laukia jo teismo ir užtarnautos bausm s. Ta iau kaip tik per t teism Do ys prabyla protesto balsu prieš vis neteising santvark ir iš teisiamojo pats pavirsta visuomen s santvarkos teis ju :

Taigi ben irgi man s ben kart jau susimilkit,
 Kad aš iš b dos, gaivindama savo d šel ,
 Varn ben kelias išsikept kasmets nusišaudau.
 Juk j s, ponai, mus b rus, jau taip nustekenot,
 Kad paskiaus mums st reiks žiurkes irgi pel das ⁹.

Šalia pagrindini darbo ir maisto metafor , Donelaitis naudojami dar ir kitomis priemon mis organiškam ir socialiniam savo poemos aspektams apjungti. Galima kalb ti apie dvi temas, arba dvi dimensijas, pro kurias turi praeiti Donelai io žmogus ir savo organiškam aspekte — kaipo turinti gyventi b tyb , ir socialiniam — kaipo visuomen s narys. Viena iš t tem , arba dimensij , yra *laikas*. Žmogaus priešpastatymas gamtai vyksta laiko eigoje, met laikams besikei iant. Tie patys met laikai nusprendžia ir tai, k žmogus turi valgyti, ir k jam reikia dirbti. Štai, pavasar atgyja gamta, paukš iai pradeda sukti iš naujo lizdus, o tuo pa iu ateina ir žmogui metas imtis darbo :

⁸ Ten pat.

⁹ 159-160 psl. ; *Žiemos r pes lai* (ties viduriu).

Nugi dabar, dievišk, ži r dami rank ,,
 Judinkim s pamaži nuolatai nusitvert savo darbus
 Ir nepab kim, kad išgirsim darganas žiant
 Ar kad orai mus daug syk visok nugandins!
 Skubinkim s, eime nugaminkim reikal kožn ¹⁰.

Rudens gi laikas atneša ir to darbo vaisi, vis varg atpild,
 labai jau žemiškai pastoriaus Donelai io aprašom, kaipo vairi
 valgi gausyb:

Taip besipasakojant ir svodb vis bebaigiant,
 Štai tuojaus vyžota atb g s Bleberio tarnas:
 « Ak, » tar, linksminkit s, jau v l esnis pasidar.
 Tik gird kit, kaip Bendikšas ž sin pjauja
 Ir kaip Paikžentis parsirit s avin smaugia.
 Vauškus savo namams vienrag buli stekena,
 O Mikola darže taip smarkiai svilina kuil,
 Kad per myli d mai, nei debesiai pasik l,
 Saul su žvaigžd m ir šalt m nes tamsin.
 Taigi dabar dešr visoki bus prisivalgyt,
 Nes lašini bei kumpi jau r kint pakabint
 Žiemai pas b rus daugyb didel kaba;
 O dar vis daugiaus m sos kamin kemša.
 Taigi dabar esnis lietuviškai pasidar,
 Ir, vargus visus užmirš, v l atsigausim.

Ale nemislykit, toki gird dami kalb,
 Kad ant apjuoko ji mums yra pramanyta;
 Juk premier mes, b džiai, ant lauk prisivargom
 Ir greitai, kaip b rams reik, baudžiov b gom,
 M šl vežt, užkr st, užart, gr delius barstyti,
 Šien kirst, sugr bt ir po kraiku pakavoti
 Ir visas g rybes sk nes suvalyti.
 Ak! kad tai darbai, kuriuos atlikt tri sin jom.
 Lytus mums daug syk, taip dirbant, nugar praus,
 Ir t ls tvankas išarstyts daug kepino kiauš.
 Mes besidovydami daug syk kruopas nedarytas
 Ir plutas menkas, blogai kramtydami valg m.
 Tankiai mes tvane, prastai maišydami skink
 Ir vandens malkus iš klanu semdami g r m¹¹.

Ta iau b na atvej, kada Donelai io m za sugeba pakilti nuo
 vis t rudens g rybi, t dešr ir kumpi, blyn ir skilandži,
 lyrišk susimastym, kur met laik permaina patampa simboliu
 viso žmogaus gyvenimo laikino ir amžino rato:

¹⁰ 32 psl.; *Pavasario linksmyb s* (gerokai po pus s).

¹¹ 109-111 psl.; *Rudens g ryb s* (gerokai prieš pus jant).

Ak, kur dingot, ak j s, jaunos m s diene! s!
 Rudenis ir žiema grožybės j s sudark ,
 O mums, diedams, jau vainik žil nupyn .
 Vei, broleliai, sen v l nulyd jom met
 Ir visokius jo vargus taipjau nulyd jom.
 K mums naujas mets ir v l atkopardama saul ,
 Kad mus sviete Dievs laikys, toliau sudavadys,
 Dar ik šioliai nenumatom ir žinoti negalim¹².

Antroji dimensija, pro kuri turi praeiti ir kasdien duona, ir darbas, ir pati laiko t km yra paties žmogaus pergyvenimas, jo nuolatin , nesibaigianti *kan ia*. Donelaitis mažai k bendro teturi su rafinuota, miesioniška literat ros tradicija, kurioje kan ia tapo išvystyta subtili ir begaliniai komplikuoti , tragišk dvasios gelmi išraišk . Jo b rai tikrai nieko nesuprast apie jaunojo Werterio kan ias, arba apie Bairo heroj r s i ir tragišk vienatv , ir net apie Dostojevskio isterišk metafizik , besiblaškant tarp g rio ir blogio, tarp meil s ir neapykantos. Skausmas ir sielvartas jiems ateina tiesioginiai, kaip neišvengiamas ir savaimė suprantamas j gyvenimo palydovas, netur s savyje nieko subtiliai ar filosofiskai tragiško. Lyginant Donelait su rafinuota literat ros tradicija, gaunasi toks paradoksas: kasdien duona, kuri toje tradicijoje, kaip tema surišta su visa k rinio prasme, nebevaidina jokios rol s, pas Donelait stovi d mesio centre, kai tuo tarpu nuobado besigindami b rai neturi laiko medituoti, savo dvasioje dąginti, komplikuoti vairiausius kent jimus, kuriais užsiima sot s tradicin s poezijos herojai. B rui skauda raumenis nuo darb , skauda nugara pono rykš i išraižyta, kankina j vasaros karš iai, alkis, šaltis lygiai tokiu pat b du, kaip turi kent ti ir visi gyv - nai žem je. Kartais didel neteisyb , kaip, pavyzdžiui, Pri kaus mirtinas užplakimas d l vieno šilingo, ir sukre ia j dvasi , bet neužilgo b ro d mesys v l nukrypsta tiesiogines j gyvenimo realybes, kurios ir paskandina sielvart kasdienyb s r pes i sro - v je :

Dievs kiekvien kart ras, kaip yr pažad j s,
 Ir kožnam atlygins, kaip jis yr nusipeln s.
 Jaugi gana šiamsyk vaitojus irgi dejavus !
 Skirkim s irgi namo, tiesiog vandruot n' užsimirškim.
 Tik gird kit, kaip ant m s jau barasi moters,
 O vaikai ant uleyi b gin dami klykia.
 Jau iai su arkliais ir karv s pašaro stena,
 O paršingos kiaul s bei išalkusios avys

¹² 173 psl. ; *Žiemos r pes iai* (pabaig).

Su kitais daiktais, mus ži r dami, verkia.
 Jau pargr žtam jus gaivint; ben meldžiami laukit;
 Gausit, kas jums reik, ir šiandien dar prisi sit.
 Žinom juk, kaip reik bandel mylim sotint
 Ir kiek syki j per dien reikia pagirdyt¹³.

Tai n ra pilka ir beprasm kasdienyb , kaip j pergyvena romantiški ir nuobodulio su sti mies ionys. Kaip tik priešingai — gili t b rišk darb prasm juos atveda atgal Dievo lemt vis gyvyb s form t stinum ir amžinyb . O paties Donelai io kaipo poeto subtilumas ir tragiška ironija pasireiškia ne tradiciniai « literat riniu » stilium, bet tiesiog pa i dviej situacij priešpastatymu : iš vienos pus s skaitytojas mato, kaip ned kingas ponas užkankino ištikimai jam tarnavus b r , o iš kitos—kaip tokie pat b rai jautriai r pinasi jiems tarnaujaniais gyvuliais, neatsižvelgdami savo pa i sielvart .

Kaip tik iš toki ir panaši priešpastatym ir išsivysto Done-lai io poemos meninis vientisumas ir harmonija, nes visi ia pami-n t strukt rini element santykiavimai palengva ir neišvengia-mai nukreipia skaitytojo d mes pagrindin poemos mint , b tent, moralin gyvenimo esm s supratim . Mužik lio vargingas gyvenimas turi prasm d l to, kad jame apsireiškia ir atsiskleidžia jo, galb t nes moningas, bet ir nemeluotas sugeb jimas myl ti, jo dvasios kilnumas. Ta pati prasm gl di ir gamtos reiškini pano-ramoje b gan io laiko srov je. Paukš io giesm poetiškai sipras-mina, kaipo pad ka Dievui ir pavyzdys žmogui; saul , naikindama « šal io pramonės su ledais », kvie ia ir žmog vasaros darbus ; Dievo visuose procesuose jau iama ranka duoda ir paties žmogaus gyvenimui nat ral , neišvengiam turin ir form . Didžioji dau-guma poemos vyki ir situacij tarnauja tam, kad iš j iškilt kokia nors moralin pamoka, kokia nors duot situacij prasmi-nanti mintis.

Ta iau be reikalo kai kurie skaitytojai kaltina Donelait , kad jam mažiau r p j s menas, negu pastoriaus moralizavimai, kad iš ties visa jo poema — tai tik palaidai ant met eigos si lo suvertas eiliuot pamoksl rinkinys. Ar iau teisyb s b t priešinga paži ra, kad Donelai io veikalo moralin j ga išplaukia, kaip tai yra ir pas Tolstoj , vis pirma iš savit meno d sni bei reikalavim išpil-dymo. Tolstojus kart išsireišk apie savo roman *Anna Karenina*, kad n ra prasm s kritikams j interpretuoti, parafrazuoti savo žodžiais jo esmin mint , nes, jeigu tai b t manoma, Tolstojus

¹³ 168 psl. ; *Žiemos r pes iai* (prieš pabaig).

pats b t tai ir pasak s, vieton to, kad rašyti vis roman . Lygiai toks sp dis susidaro ir skaitant Donelai io *Metus*. Kas juose pasakyta, sudaro vientis stiliaus, turinio, minties ir strukt ros jungin , nepakartojam jokiais kitais žodžiais, jokioje kitoje for- moje.

Mes jau kalb jome apie tai, kaip Donelai io poemoje iš elementaraus gyvybinio reikalavimo žmogui pavalgyti palengva iš- plaukia moralin tiesa, kad žmog Dievas pastat , su visa jo nemirtinga siela, tiesiog vis gyvyb s apraišk t stinum . To rezultatas toks, kad pati ta žmogaus siela pašventina savimi ir vis žmog supan i , jo esm s dal sudaran i gyvyb . Taip pat mat m, kad socialin teisyb , žmogaus vieta visuomen je, išryšk ja savaime, per praktišk , kasdienin darb . Galima ta kryptimi veikal analizuoti ir toliau, pastebint, kad moraliniai pamokymai dažniausiai ateina ne tiesiog iš autoriaus l p , o per sukurt cha- rakter , kaipo to paties charakterio — ar tai b t Pri kus, ar Krizas, ar Seimas — b tinai reikalinga menin išraiška, kai tuo tarpu grynai estetiniai aspektai — gamtos aprašymai, sudarantys esmin poemos balans — perduodami skaitytojui paties autoriaus balsu. Išorin je poemos strukt roje šie autoriaus monologai rit- miškai kaitaliojasi su charakteri monologais, ir ši dviej bals santykyje vystosi ir organišk as ir socialinis poemos aspektai, ir tuos aspektus jungian ios, veikalo turin gilinan ios pagrindin s metaforos ir temos: valgis, darbas, laikas ir kan ia.

Šios trumpos pastabos toli gražu neišsemia vis Donelai io poemos strukt rini santykiavim . Daugui daugiausiai, jos gali tik šiek tiek nurodyti Donelai io kaipo poeto didel subtilum , aišk ir gil strukt rini meno k rinio aspekt supratim ir sugeb jim tuos aspektus taip išbalansuoti, kad pats išbaigtas meno k rinys b t ir turtingesnis ir gilesnis už tiesiogin autoriaus mint .

Rimvydas Šil baj or is

Columbus, Ohio

THE STRUCTURE OF DONELAITIS' POEM *METAJ*
(THE SEASONS)

by

Rimvydas Šilbajoris

Summary

The study entitled “ The Structure of Donelaitis' Poem *Metai* (The Seasons) ” seeks to uncover the basic structural principles of this the first and greatest epic poem of rural life in the Lithuanian language, created in the eighteenth century by Kristijonas Donelaitis (1714-1780).

Donelaitis has built his poem around two basic aspects of human existence : a) the aspect *organic survival*, the inescapable necessities of physical existence, and b) the aspect of *social relationships* between men. The organic aspect is embodied, primarily, in the metaphor of *food* : whenever the reader is made specifically aware of man's need to sustain himself physically on earth, such awareness comes to him through the various and abundant descriptions of food, from the pauper's crust of stale bread, to the sumptuous feasts of rich serfs and their richer masters. The basic metaphor conveying the social aspect is *work* : all social and even religious values of human existence are defined and understood in terms of social relationships determined by man's need to work.

The social and the organic aspects of the poem are closely connected through the relationships implicit in the very meaning of food and of work. Such relationships are then organized in terms of two main *themes* : the theme of *time* and that of *suffering* which pervade the whole poem. *Time* is the medium in which all events occur ; it is also the parabola along which men's lives (and the meanings of men's lives) move along toward their ultimate conclusion. The reader is made aware of the theme of time by the very basic principle of moving the poem through the four seasons, as well as by constant and beautiful descriptions of changes in nature, in available nourishment, and in social relations occasioned by the turning of time's wheels. *Suffering* is the mode through which Donelaitis' people perceive their very existence, through which the necessities of food and work are implanted in their consciousness, and which describes their basic social relationships, that is, those between serfs and their masters—oppressors.

Finally, the poem is told in two basic *voices* : the voice of the *author*, which confines itself mostly to describing the change of seasons, the beauties of nature, and the moral values that emerge from the observation of natural processes, and that of the various *characters*, who speak to each other of human virtue and of the meaning of life in the presence of God.